

KAPITOLA TŘETÍ

Potulný rytíř

DO DETEKTIVNÍHO ROMÁNU, žánru, který se dočkal prvního významného rozkvětu na konci devatenáctého století, se hojně promítaly viktoriánské obavy. Dřívější beletrie s kriminální zápletkou shodně sahala po látce spojené s neohroženými lupiči: výrazně romantizovaným hrdinům byli vzorem lidové postavy anglické historie jako Dick Turpin, loupežník z osmnáctého století, který bezohledně loupil, drancoval a vraždil, jak se mu zlíbilo, po celé zemi. Záporné postavy bývaly příznačně urozeného původu a upíraly lidu to, na co měl nárok, nebo zlovolní strážci pořádku, kteří se snažili nastražit hrdinovi léčku.

Nicméně ve viktoriánské éře, s násilím v metropoli, novou střední třídou a její bytostnou touhou ochránit majetek, se zájem detektivního románu zřetelně posunul. V předních detektivních příbězích nyní majetek vítězil nad lidovostí a neohroženého darebáka nahradil poctivý detektiv. Tento nový fiktivní detektiv měl dvojí poslání. Tím prvním bylo uklidňovat. Lombroso se pokusil přesvědčit bezúhonné občany, že zločince lze na první pohled poznat, a tak se jim vyhnout. Detektivní román s poněkud větší mírou rafinovanosti usiloval o totéž: snažil se veřejnost přesvědčit, že – jak to popsal jakýsi badatel – „stopy jednotlivce jsou čitelné a v davu se neutají.“¹

Druhé poslání detektiva bylo vědecké – a dokonce léčebné: měl léčit tam, kde není možná prevence. Viktoriánská doba znamenala mimo jiné nástup moderní vědy: Darwinovy převratné teorie evoluce, významných pokroků ve fyzice, chemii, biologii a geologii, stále hlubšího porozumění stavbě a fungování živých buněk a teorii

bakteriálních onemocnění; a ruku v ruce s těmito objevy šla profesionalizace moderní medicíny.

Tento vývoj se promítl i do posedlosti doby kriminalitou a zločinci. Kriminalita byla v rostoucí míře vnímána jako druh nákazy, jako jakási „sociální patologie“² a nové vědecké metody jako nástroje, s jejichž pomocí ji lze odhalit a vymýtit. Vrcholící viktoriánská éra viděla v kriminálnících (především těch zvenku) útočníky svého druhu, kteří napadají populaci víceméně stejně, jako když bakterie napadnou tělo. Dobová literatura se hemžila metaforami vpádu: příkladem může být krev sající antihrdina románu *Drákula* spisovatele Abrahama Stokera, vydaného v roce 1897, nebo zákeřný židovský hypnotizér Svengali v románu Georgea du Mauriera *Trilbi* z roku 1894, který si přisvojí duši své mladé milované chráněnky.

Stopy tohoto strachu nesou i holmesovské příběhy, vzhledem k tomu, že jejich autor, jako tehdy mnoho jiných pokrokových lidí, nedokázal beze zbytku odolat obecně rozšířeným představám o fyziognomii zločince, slávě impéria a dokonce – jak prozrazují některé Holmesovy příběhy – o cizincích. (Pro jeho ztotožnění s ekumenickým humanismem a zároveň bezmeznou oddanost Koruně a zemi ho badatelka Laura Otisová příhodně označuje jako „liberálního imperialistu“.)³ Třebaže mnozí z Conan Doyleových padouchů jsou Angličané na zcestí, paleta obsahuje i jistý počet zvrhlíků zvenčí, jako je pomstychtivý Američan Jefferson Hope ve *Studii v šarlatové* nebo Tonga z Andamanských ostrovů vraždící ve *Znamení čtyř*. Podle slov Conana Doylea, píše Otisová, „do britské společnosti pronikli zločinci zvenku, kteří navenek vystupují coby vážení lidé... Jeho hrdina Sherlock Holmes funguje jako obranný mechanismus... k jejich identifikaci a zneškodnění.“⁴

Slaterův případ v sobě ztělesňoval nejhorší obavy své doby a byl od začátku až do konce veden chorobnou podezřívavostí – velice konkrétní na straně slečny Gilchristové a spíše obecnější na straně veřejnosti. Jeho jádrem bylo hrůzu nahánějící ohrožení – vpád do spolehlivě opevněného domu. Vystupoval v něm neznámý člověk zvenčí, cizinec, a navíc Žid, příslušník národa odjakživa pranýřovaného za to, že je přenašečem nákazy, jak měla zakrátko halasně